

trus & Paulus soli teneantur, ad universam summan in integrum dissolvendam?

R E S P O N S .

(a) Sambovius
tom. 2. cap. 1.
§. 24.

Estatis nostrae quidam auctor, cuius mira eruditio & præclara doctrina iste produnt in decisib; quæ sub illius nomine commendantur (a), questionem ejusmodi stilo tam facili tamque expedito dissolvit, ut cum in præfeti cau ducem a magistrum habendum esse omnino duxerimus; si quidem, quam tenet, sententia tota concordet cum doctrina celeberrimi Covaruviz, & ea, quæ plurimorum aliorum tum Canonistarum, tum Jurisconsultorum propria est, opinione.

1. Distinguimus ergo cum laudato auctore duo genera debitorum naturalium & ex conscientia contractorum, pro quibus aliquis defunctus tempore sua mortis obligatus remanebat. Alia quidem proveniunt ex contradib; vel quæ contradib;

alia vero, ex delib; aut quæ delib;

2. Debita, quæ ortu habent ex contradib;

vel hypothecari sunt, vel personalia.

3. Uniusquisque heredum in solidum tenet ad restitutionem debitorum naturalium atque contradi-

b; ex conscientia, provenientiam ex contradib; pro quibus iste defunctus obligaverat, quando fuit hypothecaria; at, quando mere personalia sunt, uniusquisque eorum non tenetur ad eadem solvenda, nisi ratione habita portionis, quam de hereditate percipiat.

4. Quæ incumbit in solidum, obligatio fundatur

in ipsam hypothecam, quæ nihil aliud est, quam obligatio, quæ fundum proprium debitoris oppingere

erga suum creditorem, in ipsius tamen possessione continuans remanere. Quam ob rem, cum

debita non sunt ex hypotheca, sed soli persona

inherent, uniusquisque heredum non incumbit in so-

lidum eadem dissolvere; sed tantummodo, pro ra-

ta portione hereditatis, ut jamjam observavimus.

5. Quam adhibemus inter hypothecaria & per-

sonalia debita, distinctio verbis expressis habetur non

tantum ex Romanis Legibus, Iuri moribus consti-

tuto, & ex Jurisprudentia, quæ passim obtinet

apud supremas Curias, sed etiam ex ipso Iure Ca-

nonico; ut facile evincere est ex Decretalibus (b)

in cap. Ex lib-
teris, §. 5. de
pignoribus, &
aliis caution-
ibus, lib. 3. tit.
51.

innoe. III. in cap. Tua nos-
t. de usuria, lib.

et actionibus, tit. 6. §. 7.

hypotheca, nullatenus omnino quidquam possumus; quemadmodum edocemur a S. Augustino, (d) quan-

(d) S. Aug-
ustini, tr. 6. in
Joanna, n. 21.
et 26.

do sic prolequitur: *Ecclesiæ sunt villa. Quo iure defendis villas & divinas, aut humano? Respondent.*

Divinum Jus in scripturis habemus; humananum in legibus Regum. Unde quisque possedit? Nonne iure humano? Nam iure divino Domini est terra & plenitudo eius: & pauperes & divites una terra sufficiat.

*Jure tamen humano dicit: hec villa, mea est; hec domus, mea; hic servus, meus est. Iure ergo humano, Iure Imperatorum. Quare? Quia ipsa iura humana per Imperatores, & Reges scilicet Deus distribuit generi humano ... Tollit iura Imperatorum: & quis audet dicere: mea est illa villa: aut meus est ille servus, aut dominus hec, mea est .... Noli dicere: quid mihi & Regi? Quid tibi ergo & possessio? Per iura Regum possidentur possessio-
nes. Ex quibus verbis licet inferre, non posse, nisi ex ipsa dispositione, & auctoritate legum, fundum quemquam oppingere; adeoque, quando debitum aliquod neque lege scriptum, neque moribus induit ullo iure, declaratur hypothecarium; certissimum est, illud habendum esse ut mere personalia tam in foro interiori, quam in foro externo.*

Ato vero quidem, si distinctio, qua adhibetur inter duas illas debitorum species, non obineret, nisi quadam forum externum tantummodo; jam nulla cautio succurreret creditoribus, in quorum gratiam oppingerearentur possessiones: quoniam, cum se ferme cerneret haberi potiores creditoribus alii anterioribus, quorum debita activa non nisi mere personalia forent; scrupulis exigarentur, ac plurimum incurrerent, ne iustum in iuste præponerentur; neque etiam tutiores essent quantum ad suum debitum: siquidem, cum nihil ex hypotheca sua, quantum ad forum conscientiae, juvarentur, omni ferme momento periclitarentur de recipiendo suo debito, ex eo quod recta conscientia non possent præferri simplicibus alii creditoribus: adeo ut locus jam omnis tolleretur, quidquam, remoto omnii periculo, commodi, & acquirendi; nisi ius hypothecæ foret nullum, & sambeni afferret cautionem, atque jus prioritatis idem, tum quadam forum conscientia, tum quadam forum judicii. Tandem neque magis in rito reponeretur tam partorum, quam creditorum conscientia ex ipsa ratione, qua caverit, bona subiecti voci præconis etiam ex auctoritate Judicium; & ipsa prioritas, qua ibidem donantur creditoris hypothecarii, præ chirographariis anterioribus, quantum ad solutionem, iustitia manifeste præfus argueret.

Opponi possunt duos potissimum adversus hanc nostrarum decisionem: quibus sua mox adjungetur responso, ut nihil amplius posse in præfenti materia desiderari. Pris est, nempe a defuncto debito riuſe contractam personalem obligationem debitorum, quæ sibi incumbebant, dissolvendorum.

*Atqui personalis obligatio iste extendit ad possessiones illius, a quo contracta & sucepta fuit. Ergo, cum quæcumque possessiones defuncti oppingerentur fierint erga creditoris, tunc temporis cum ipse adhuc viveret, non potuerunt, nisi cum eodem onere, transire ad heredes: juxta iuris istud effatum: (e) Heredes onera hereditatis cognoscere .... placuit: quod eo prælerat hereditatis, tum fundatum initio, quod defunctus, & cod. de he-
ritatis, 2. cap. 22. n. 2. de
utipartitione, bus & uti-
pionibus, lib. 4. tit. 16.*

*Ad quam priorem objectionem respondemus istud quidem obligationis personalis proprium est, ut sibi ad quæcumque possessiones debitoris extendat: & isto debitorum mortuo, non posse ipsius possessiones, nisi cum eadem obligatio-
ne transmiserit hereditibus. At, quamquam ista obligatio tota in integrum in ipsa hereditatem communiceat, eamdem tamen in eadem communi-
tate residere, nisi modo dividu; quippe eorum unicuique non inhaeret, nisi pro rata portio-*

portione hereditatis, quam accipit; ut docet Cajetanus, dimidialis Cajetanus, (a) qui sit: *Cum enim obligatio omnium bonorum usurari, ad usuras restituendas, non sit realis: sed ratione persona ... con- sequens est, quod divisa persona usurari in heredes, divisa quoque proportionaliter transeat ad heredes obligatio illa: ac per hoc nullus heres tenetur ex hoc, nisi secundum suam portionem.*

Inde sequitur, obligationem, quam Ludovicus, cuius occasione proponitur, prælens quæstio, contraxerat, sex millionum librarum, quas debebat, dissolvendarum; dividendas esse inter Joannem, Jacobum, Petrum, & Paulum ipsius & filios, & heredes, pro rata portione bonorum, quæ singulis a Patre relicta fuerunt: quoniam obligatio paterna dividitur in hereditibus proportionaliter, sicut hereditas, quemadmodum in ius exigendorum: ut loquitur præfatus Cardinalis: atque adeo unum ex eis solum aliorum loco, & vice non remanente obligatum: siquidem unicuique tantum pro sua portione contrahat istam obligationem: Non ergo rotata obligatio ad alterum transit hereditem: & consequenter non tenetur in solidum; ut idem Cajetanus prosequitur: qui & addit, creditori non esse, unde queratur, & dicat, suam conditionem post obitum sui debitoris fieri poneat, quam, cum ipse viveret: Quia potius melius evadit; siquidem ei remanente semper obligata eadem possessiones divise inter quatuor heredes; & præterea alia bona, quæ ipsi heredes acquirunt, & acquirent aliam de possunt, eadem obligatione ipsi etiam oppinguntur. Obligatio illa bonorum quadammodo augeatur, ... Pro quanto singula partes illius obligacionis singulos heredes sic sufficiunt; ut transfeant in omnia eorum bona, etiam aliunde habita: ita quod omnia bona cuiusque heredes undecimque illa adveniunt, finis obligata ratione persona, ad satisfacendum pro illa parte obligationis, ex quo illam obligationem in se semel hic heres suscepit, hereditatem audeo. Hæc enim ex natura tacite obligationis bonorum ratione persona, ut omnia bona illius, in quantum illius sunt, non absolute afficiantur. Quod quidem eruditus iste Autor confirmat ita differendi ratione, repudiata prorsus habentem.

*(b) Glosa in cap. Tua nos-
t. de usuria, lib.
5. tit. 16. §. 7.*

*(c) Leg. Poff. in
cap. Episcopum, in
can. Episcopus
34. 12. q. 2.*

(d) Hoc tamē tenet, inquit, quod secundum can. Episcopus

34. 12. q. 2.

*(e) Can. 56. in
Episcopum, in
fin. 16. q. 2.*

*Et cap. 12. litteris de raz-
toribus.*

(f) Alex. III. in cap. Ex

can. Episcopus

34. 12. q. 2.

*(g) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(h) Idem in cap. n. litteris
s. de piti-
gnoribus & alii caution-
ibus.*

*(i) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(j) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(k) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(l) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(m) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(n) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(o) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(p) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(q) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(r) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(s) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(t) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(u) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(v) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(w) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(x) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(y) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(z) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(aa) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(bb) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(cc) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(dd) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(ee) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(ff) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(gg) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(hh) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(ii) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(jj) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(kk) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(ll) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(mm) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(nn) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(oo) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(pp) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(qq) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(rr) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(ss) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(tt) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(uu) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(vv) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(ww) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(xx) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(yy) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(zz) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(aa) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(bb) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(cc) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(dd) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(ee) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(ff) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(gg) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(hh) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(ii) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(jj) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(kk) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(ll) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(mm) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(nn) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(oo) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(pp) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(qq) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(rr) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(ss) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(tt) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(uu) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(vv) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(ww) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(xx) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(yy) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(zz) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(aa) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(bb) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(cc) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(dd) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(ee) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(ff) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(gg) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(hh) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(ii) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(jj) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(kk) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(ll) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(mm) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(nn) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(oo) Idem in cap. Tua nos-
t. supra cit.*

*(pp) Idem in cap. Tua nos-
t. supra*

tio contendendi, ex aliqua tacita hypotheca eadem bona praefati defuncti obligari; siquidem ejusmodi species hypothecae non nisi ex beneficio Legis acquiratur. Jam vero neque viget illa Lex, neque illa contractudo, neque ullum Regium Edictum, quae beneficium hypothecae iis indulgeant, qui usuras solvenscunt, in ipsa bona feneratorum. Nullus ergo cedit in gratiam creditorum Ludovicus ne quidem tacita hypotheca, quantum ad usuras, quas iisdem ille debet, quae se extendunt ad possessiones, & bona quae suis, hereditibus quatuor moriendo reliquit; quibus proinde nulla obligatio in solidum adducitur, et rursum usurarum restitundarum.

Potius ratio est, quod opinio, quam Canonistae, & qui iisdem contentiunt, tenuerunt, nullam sibi vindicent autoritatem, que ipse apteaveat. Primus enim Canon quem allegat Autor Glosa, ne verbum quidem unum inicit de obligatione in solidum. Secundus mentionem tantummodo facit de unico herede, cui necessitatem inducit damnum, quod Ecclesie defunctus intulerat restituendi. Ab herede eius, (defuncti) que in iusta ab eo ablata sunt, sine excusatione reddantur. Quae verba nullatenus attingunt calum, qui pertinet ad obligationem in solidum; siquidem ejusmodi obligatio plurimos coheredes at debitos supponat. Sed neque etiam nisi de unico herede sermonem facit, quam laudati Autores tantopere extollunt, prima Decretalis Alexandri III. Episcopi Exoniensis inscripta. Mandamus quatenus... filium ejus, qui ex successione ipsius patrimonii jus dicitur obtinere, monetae & compellat, ut ea... restitua Ecclesie memorare. Ipsissima verba sunt allegatae Decretalis. Quam idem Papa Claramontano Episcopo inscribit, ne minimum quidem verbum habet de obligatione in solidum; sed tantummodo fert, quod heredes ejusdam defuncti, qui quendam Ecclesias combusserat, teneant pro facultatum modo, ad reparandum damnum, quod praefata Ecclesie ille incendiarius artularet. Ut his quibus ille per intendum, vel a modo, danna contra iustitiam irregaverat, juxta facultates suas condigne fieri facient: quibus verbis laudatus Papatur. Qui tandem scribens ad Episcopum Placentini hanc tantummodo habet de filio ejusdam feneratoris, quem eadem ratione vult compelli ad restituendum, quomodo ipsem patrem, si viventer, effet compellendas. Respondemus, quod filii ad restituendas usuras, ex sua distributione cogendi, quae parentes sui, si viventer, cogentur: Quibus verbis nulla obligatio in solidum innuitur: siquidem vel eadem ratione possint adhiberi in causa, in quo ageretur de creditoribus Chirographariis aliquis defunctus quod ad ipsius heredes, licet eorum unicuique inducat nonnulli tantummodo personalis obligatio, que nullam necessitatem in solidum importat universis solventi, quod illis creditoribus debitum est. Apertum ergo aque omnino probatum manet, ex allegatis omnibus testibus nihil redundare in priorem istam opinionem neque roboris, neque autoritatis; atque si detur, ei probabilitas aliquid inesse, quantum ad restituendam, saltem fieri certum, quantum ad bona rationibus alii iniquis male pars, unicuique hereditum non incumbere restituere, nisi pro rata portione, quam de successione defuncti percipit.

Non alienum a proposito nostro ducimus, lectorem heic loci commoneare, cum loquimur de fructibus usurariis, non intelligenda illthæc verba, nisi de fructibus immediatis; hoc est de ipsa usura, quae extorta fuit ex commodato; non vero de ipsis prouentibus, quos fenerator porrofuit percipere de pecuniis usurariorum, quas ab iis receperit, quibus argenteum mutuum debet. Quamquam enim teneatur ad restituendas ejusmodi usuras; non tamen obligatur, ad restituendos ipsos prouentus, quos ex illis usuris postmodum fecit. Exempli causa Ludovicus milie numeros usurariorum recipit, quos potuit in negotiacione, & ex quibus sibi fundum milie numerorum confecit; ipsi non incumbit ex conscientia restituere fundum istum milie numerorum, sed milie tantummodo numeros iis, quibus debentur, rependere. Quod probat Covarruyas auctoritate Sancti Thomatis, Gabrielis Biel, Panormitanus, Joannis An-

dræ, Majoris, Ancharami, Angelii de Clavasio, Silvestri Mozolini, & quatuor aut quinque aliorum Jurisconsultorum, quos appellat (a).

C A S U S C X I I L

H Y A C I N T H U S negotiator, civis Parisinus quadraginta milibus librarium potens, quas legitima ratione sibi fecit, & decem milibus librarium rei rationibus inquis acquisitæ, decem milia librarium per modum legitimæ portionis Huberto suo filio natum minori, moriendo relinquit; & residuum iurum divitiarum ac possessionum, Judæ suo filio natu majori, testamento integrum legavit. Hubertus & qui bonique obseruantissimus, & iustitia cultor inquis, ipsa meridiana luce clarus indicavit Judæ, ac manifestum fecit, ex quinquaginta librarium milibus, ex quibus successio sui patris conflatur, ante decem librarium milia, quæ provenierunt ex injuria profusa & illicita acceptance, enique pro virili parte fuit horratus, ut eadem pro sua portione restituerit, ipse pro rata portione quam accepit de eadem hereditate, ad restituendum quoque, quantum ad semetipsum attinet, conferre ultra se ferens. Judæ quidam ab eo propositum est, iudicio habuit atque contemptu, & animo pertendit, quam parte suo acceptat, universam rem ex legitimis proventibus auctam suisse, adeoque nolle se contentire facienda uti restitutio. Qua de re querit Hubertus, utrum restitutio abundantem suo fratre rependere, sibi incumbat, aut decem milia librarium in integrum præstare, aut ex iisdem partem tantummodo, prærita sua portione perceptæ hereditatis:

R E S P O N S .

Decem millia librarium rei rationibus inquis ab Hyacintho acquisitæ, quæ simili miscentur cum successione quinquaginta milium librarium, quam praefata Ecclesie ille incendiarius artularet. Ut his quibus ille per intendum, vel a modo, danna contra iustitiam irregaverat, juxta facultates suas condigne fieri facient: quibus verbis laudatus Papatur. Qui tandem scribens ad Episcopum Placentini hanc tantummodo habet de filio ejusdam feneratoris, quem eadem ratione vult compelli ad restituendum, quomodo ipsem patrem, si viventer, effet compellendas. Respondemus, quod filii ad restituendas usuras, ex sua distributione cogendi, quae parentes sui, si viventer, cogentur: Quibus verbis nulla obligatio in solidum innuitur: siquidem vel eadem ratione possint adhiberi in causa, in quo ageretur de creditoribus Chirographariis aliquis defunctus quod ad ipsius heredes, licet eorum unicuique inducat nonnulli tantummodo personalis obligatio, que nullam necessitatem in solidum importat universis solventi, quod illis creditoribus debitum est. Apertum ergo aque omnino probatum manet, ex allegatis omnibus testibus nihil redundare in priorem istam opinionem neque roboris, neque autoritatis; atque si detur, ei probabilitas aliquid inesse, quantum ad restituendam, saltem fieri certum, quantum ad bona rationibus alii iniquis male pars, unicuique hereditum non incumbere restituere, nisi pro rata portione, quam de successione defuncti percipit.

(b) Confessio. (c) Idem. (d) Idem. (e) Idem. (f) Idem. (g) Rom. 3. 32.

rat, & iterum ex alio 24. Maii 1576. quod etiam refert Montholon (a). Ex quibus evidenter colligitur, Hubertum qui non accepit a suo parente nisi librarium decem milia per modum legitimæ portionis, ex conscientia non obligari, ad rem universam quæ male parta fuit, & quæ misceretur cum rebus hereditariis defuncti, in integrum restituendam: siquidem debitum non sit hypothecarium, sed tantummodo mere personale; adeoque non teneri ad restituendum nisi quinam partem decem milium librarium ceteris partibus illius quod obnoxium est restituti, ipsius fratri natu majori Judæ incumbentibus.

C A S U S C X I V .

C A N I N I U S mandavit Diomedii famulo suo, ut facilius mille librarium qui Joannis erat, furtetur. Afranius ipsi Diomedii fuit auctor, ut ea in re voluntati sui hereti non dubitaret, parere. Diomedes surripuit faculum, & ne in suis manus deprehenderetur, depositum apud Mæviam Jacobo marito suo contentiente, & utroque scientem esse furtivam. Tandem Julianus, qui poterat & debet impeditre furtum, eidem obstat non curavit; adeo ut unius ejusdemque furti les simil occurrant participes. Cuinam potissimum ex ipsis omnibus primario, incumbit restituere: & quinam, ita priore non restituente, primario teneatur eadem restitutio obligatio?

R E S P O N S .

1. Si Mævia prefatis mille librabis in suis manibus etiamnam habeat, ipsa præ ceteris primario obligatur ad restitutioem: Cum plures in solidum restitutio adstringuntur, ait Cabassutius (b), obervandus est hic ordo, ut primum teneatur i qui regni habet adhuc in sua subfamilia, aut certe equivalente, pura, si ex altera re jam constata factus est dixit. Quod mandato concordat cum doctrina S. Thomæ (c), qui sic habet: Ratione rei... tenetur eam restituere, quandom eam apud se habet: quod habet ultra id quod suum est, debet ei subtrahiri, & dari ei cui deinceps secundum formam comunitativa iustificari.

2. Mævia non restituente, præ ceteris ad restituendum Caninius primum teneatur: utpote qui fit causa præcipua furti, ex mandato quod fecit Diomedii famulo, predicatorum mille librarium furtive surripiduarum: Hoc vero non restituente, subtrahit appellatus Cabassutius, tenetur secundo ordine iis qui dannum alteri fieri mandavit, utpote causa danni principalis: qui autem sub eo dannum fecerit, instrumentalis est causa: quod laudatus Canoniſta mutuatus est ex eccl. S. Thomæ (d), qui ait: ille qui iubet, est principaliſter movens. Unde ipse principaliſter tenetur ad restituendum. Et paulo post (e): Principaliſter tenetur ille qui est principaliſter in fatto: principaliſter quidem præcipiens; secundum vero exsequens.

3. Non restituenter duobus ipsis prioribus, Diomedes obligatur ad mille librabis Joanni restituendum: Tercio ordine venit qui alio mandante dannificatos, subtrahit Cabassutius.

4. Si tres præfati priores aut non potuerint, aut præfate noluerint istam summam restituere; in eorum locum succedit Afranius, qui fuit auctor, ut furtum fieret. Quamvis qui consuetus inquit citatus a nobis idem Canoniſta, aut, ut loquitur, S. Thomas (f): Confensus in eo, fine quo rapina fieri non potest.

5. Licet Mævia summam furtivam de suis manibus jam dimisisset; ipsa tamen & ejus maritus, non restituenter ceteris, de quibus sumus locuti, adstringuntur restitutio: siquidem injuria acceptance i.e. fei participes exhiberint, furtum recipiendo & occultando: Quinto ille qui scies dannificantes recepit: idem est Cabassutius qui semper proteguitur.

6. Julianus tandem pro ceteris omnibus, si non restituant, & vice quinque priorum obnoxios est restitutio, si teneretur ex suo munere & officio ad obstantem furtu, & illud impediriendum: Sexto, i.e. qui cum teneretur ex iustitia propriogioificio non impedivit dannum. Quod etiam confir-

mat Canonista memoratus ex isto principio Apostoli (g): Digni sunt morte non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

Dicimus: Si teneretur ex suo munere, proprio officio furtu obflare, juxta doctrinam S. Thomæ (h), qui dicit: tenetur ille qui non obstat, cum obflare teneatur. Neque enim subiacet ulti restitutio, nisi iphi incumbet ex iustitia, hoc est ex suo munere proprio officio obstatere. Neque enim in ea causa peccavisset, nisi contra caritatem; ut Cabassutius observat: Non semper ille... tenetur ad restitutioem... qui non obstat... sed solum quando incumbit alicui ex officio fecit Principiis terrena.

Plurimum autem iuvat heic loci subiungere 1. quamquam universis in solidum restitutio obligatio; nihilominus, cum inquis rei furtiva rei polsor eamdem restituit; omnes ejusdem furtiva rei participes, ab obligatione restitutio liberi liberari non quidem eo excepto qui iustit, ut eadem injuriale acciperetur. 2. Quando teneatur omnes & singuli in solidum, inquit ita noster Canonista (i), si ille restituit qui fuit danni causa (j) Idem Cabassutius. loco cit. n. 2.

3. Si Mævia prefatis mille librabis in suis manibus etiamnam habeat, ipsa præ ceteris primario obligatur ad restitutioem: Cum plures in solidum restitutio adstringuntur, ait Cabassutius (b), obervandus est hic ordo, ut primum teneatur i qui regni habet adhuc in sua subfamilia, aut certe equivalente, pura, si ex altera re jam constata factus est dixit. Quod mandato concordat cum doctrina S. Thomæ (k), qui sic habet: Ratione rei... tenetur eam restituere, quandom eam apud se habet: quod habet ultra id quod suum est, debet ei subtrahiri, & dari ei cui deinceps secundum formam comunitativa iustificari.

4. Si Mævia non restituente, præ ceteris ad restituendum Caninius primum teneatur: utpote qui fit causa præcipua furti, ex mandato quod fecit Diomedii famulo, predicatorum mille librarium furtive surripiduarum: Hoc vero non restituente, subtrahit appellatus Cabassutius, tenetur secundo ordine iis qui dannum alteri fieri mandavit, utpote causa danni principalis: qui autem sub eo dannum fecerit, instrumentalis est causa: quod laudatus Canoniſta mutuatus est ex eccl. S. Thomæ (l), qui ait: ille qui iubet, est principaliſter movens. Unde ipse principaliſter tenetur ad restituendum. Et paulo post (m): Principaliſter tenetur ille qui est principaliſter in fatto: principaliſter quidem præcipiens; secundum vero exsequens.

5. Non restituenter duobus ipsis prioribus, Diomedes obligatur ad mille librabis Joanni restituendum: Tercio ordine venit qui alio mandante dannificatos, subtrahit Cabassutius.

6. Si tres præfati priores aut non potuerint, aut præfate noluerint istam summam restituere; in eorum locum succedit Afranius, qui fuit auctor, ut furtum fieret. Quamvis qui consuetus inquit citatus a nobis idem Canoniſta, aut, ut loquitur, S. Thomas (n): Confensus in eo, fine quo rapina fieri non potest.

7. Licet Mævia summam furtivam de suis manibus jam dimisisset; ipsa tamen & ejus maritus, non restituenter ceteris, de quibus sumus locuti, adstringuntur restitutio: siquidem injuria acceptance i.e. fei participes exhiberint, furtum recipiendo & occultando: Quinto ille qui scies dannificantes recepit: idem est Cabassutius qui semper proteguitur.

8. Julianus tandem pro ceteris omnibus, si non restituant, & vice quinque priorum obnoxios est restitutio, si teneretur ex suo munere & officio ad obstantem furtu, & illud impediriendum: Sexto, i.e. qui cum teneretur ex iustitia propriogioificio non impedivit dannum. Quod etiam confir-

(k) Collo. Condomen. tom. col. 109. 17. fed. 1. De Grec. tom. 6. 2. 7. quel. 2.

C A S U S C X V .

SILVERIUS, Lampridius & Orontius sex unusquisque titulus vini, fauident Jacobo, ceterisque duobus agentibus excubias, ne tres priores deprehenderentur, Gabrieli de nocte furtu sunt. Quia de re quaestio instituitur, utrum damno ab uno ex eis in integrum reparato, ceteris inducat immunitas cuiuscumque restitutiois?

R E S P O N S .

Ad præsenti hujusce novæ difficultatis decisionem sagis est, si quas ad calcem præcedentis decisionis subjecimus observationes literata legione ab oculis ponantur. Inde namque facile est inferre, cum Silverius, Lampridius & Orontius præcipui sint danni quod Gabrieli illatum eluctando res atque quam promotores reales & physici; si Silverius istud damnum relatarat, Jacobum qui consiliarius fuit, & ceteros duos qui excubias agebant, ab omnibus præfatis restitutiois obligatio liberari: at Lampridio Orontioque incumbere, suam ejusdem furti partem atque portionem, ratione

tione habita damni quod attulerunt, & commodi quod rerulerunt, Silverio rependere; quod omnino contentaneum est istis verbis legis (a): Cum pecuniam. 4. Cum niam eus nomine solvris, qui tibi nihil mandaverat, si de negotiorum gestorum actio tibi competit: cum ea soluta, i. 3. sit. 5. tione debitor a creditore liberatus sit: nisi si quid debitoris interfuit, eam pecuniam non solvi.

Eadem ratione cum si qui cauſe centuriantur principales, quales reperiantur in proposita speci Silverius & ipsius duo socii, non posſunt, aut nolunt restituere; & inter plurimos qui quia cauſe tantum minus principales habentur, quales sunt Jacobus qui furti faciendo uafor fuit, & ceteri duο qui excubuerunt in caſe de quo quaſtio eſt, ex eis unus quidam restituit in integrum, ceteros obligari ad illi referendarum damni compensationem, unumquemque pro rata parte restitutionis que ſibi facienda incubuerit, ſi ille non ſatisficeret: Uno tamen reſtituente illi qui (b) 5. Th. 2. 2. paffus eſt dannum, ait S. Thomas (b), aliis qui 6. 2. 2. 7. reſtituere non tenetur: ſed illi qui ſunt principales in facto, & ad quos res peruenient, tenentur alii refiſſure qui reſtituerunt,

C A S U S C X V I .

JAM abierunt septem aut octo anni, ex quibus Gabriel, Andreas & quatuor alii domestici concordibus animis, vicibusque pluries repetitis, summam quingentorum librarum Ferdinando herero ſuo ſpoliavere. Gabriel a paucimis ab illico diebus de praefato furto ſemper ipſum accufavit in sacramentali Confessione. Iphius Confessor ei declaravit, ipſum in solidum obligari ad integrum ſummam reſtituendam. Gabriel cauſas attulit propter quas ſibi videbatur, ſe le imminum effe ab iſta reſtitutionis obligatione: 1. Quoniam non retulit de iſto furto, niſi viginti nummos pro parte ſibi contingente. 2. Quod ad verum nullatenus accedit, Andream nec quatuor alios ejusdem furti ſocios atque participes ab annis Septem aut octo non fuſe confeſſos iſtud peccatum; & certiſſimum eſe videatur, futurum fuſſe ut ab aliquibus ſalten ex eis pro portione quam perceperunt, fuerit ſatisfactum: ſequi dem probabile non fit per tantum temporis ſpatium; & eamēdē vafationem inferendam toti, niſi tam incitante praedicto Bloſio, & pedibus & manibus incubuere: quorum exemplum alii duο ſequentes ſic egerunt, ut memorata vinea in ipometrum temporis momento in integrum vafata fuerit ac penitus extinxta. Quia de re queſtio habetur, utrum praefato ſeptem viri teneantur omnes, in solidum que unuſiſque teneantur in solidum ad integrum predictam ſummam reſtituendam; contingere poſſet, eamēdē integrum Ferdinanduſ fuſſe forteſſe sexies reſtitutam: quod iuſtitia proſrus re-pugnat.

Gabriel querit igitur, num allegata cauſa non ſufficient, ut ſe le ab integra praefata reſtitutione ſubducatur?

R E S P O N S .

Jam ſepe ſepius obſervatum fuit, in disciplina morali principium iſtud haberi loco certiſſime proſrus & indubitate veritatis: nimur quod quando in eamēdē iuſtiſtiam plurimi concordibus animis coniſpirare, refacienda ejusdem obli-gatio universis in solidum induceretur. Ex quo principio sequitur, non ſatis eſt quod Gabriel quam de furtis recipit, reſtituit tantummodo portionem; ſed eum ex conſcienza preterea teneri ad reſtituendum integrum ſurtum, ſi quos habuit, ejusdem injuriola acceptiō ſocii ac parti-cipes, unuſiſque pro ſua parte non ſatisfaciant. Quia de cauſa quam primo loco cauſatur ratio, nullatenus admittenda eſt, ut evincat, ſibi non incumbere in solidum, ceteris non reſtituentibus, ſummam in integrum reſpondere. At neque potiori loco habetur ſecunda cauſa quam affert; qui potius enimvero coniſciendi locus datur, allorum nemini predicit reſtitutionis obligatio-ni ſatisfiſſe; licet ne uno excepto fidem forteſſe fecerint omnes, futurum ut reſtituerint: niſi quippe varius reperiat, quam eos qui rem alienam accepunt, eamēdē reſtituendam ſibi proponere, & propoſiti retenere perseveran-tiam, & eidem executionem adiicere. Sed quam rarifimne illi occurrunt, & praeternit domestici,

qui cum furati fuerint, valeant reſtituere: ſequi-dē ejusmodi genus hominum ſoleat eſe bonorum pauperium; & aliunde furtive non acci-piant niſi ut ſibi ſit, unde habeant quod poſſint per luxuriam, aut luſionem ſtatim effundere. Præterea vero licet addere, rem aliquam furanti ferre numquam prodeſſe: Male parta, male dilabuntur. Qnod Gabriel ſubiungit, allegando nimis, ad verum nullatenus accedere, per diuturnum adeo temporis ſpatium fuos ejusdem furti ſocios ac parti-ces non fuſſe ſurtum iſtud confeſſos, ruit penitus vel ipſius exemplo; quippe ſeptem aut oco anni prætermiſerit ipſe ſurtum idem non confeſſus. Non potest denique ab obligatione reſtitutionis iſtius ſe le expedire ex praetexto rationis quam tertio loco memorat: cum enim pro certo ſemper remaneat, factum fuſſe ſurtum; certo certius quoque debet conſtar, iſtud idem fuſſe reparatum; ſiquidem iſtud reparari ejusmo di ſit neceſſitatis, qua non admittat diſpenſationem. Itaque prætenſa illa poſſibilitas ex qua propria ſumma deſcenſionem Gabriel nititur repe-re, eum nec juvat, nec coram Deo abſolvit. Ab eo igitur in ea rerum circumſtantia que congruentur inveniri potest, inuenia iſta potiſſimum ratio eſt, ut diligenter inquirat, ac quoquo modo ſe le faciat certiorēm, num ab aliquibus, ex fuſis praefati furti ſociis atque parti-cipibus, fuerit ſatisfactum: quo quidem in caſu ei nihilominus obligatio inumberetur, ipſi qui ſumma integrum reſtituifuerit, quos de praefato furto receperit, nummos 20. reſpondere: poſſet tantummodo deduci de universa iſta ſumma portio, quam praefatis iſte aut aliis quilibet Ferdinanduſ reſtituifuerit (c).

C A S U S C X V I I .

B I O S T O Christophori viri in ſua terra patria inviſiſſimi vineam ingresso, eamēdē jam de-populanti, & illius truncoſ confringenti atque evelli, le ſe guidani alii quatuor forte fortuna prope vineam iſtam occurrentes adjunxerunt, & in eamēdē valſationem inferendam toti, niſi tam incitante praedicto Bloſio, & pedibus & manibus incubuere: quorum exemplum alii duο ſequentes ſic egerunt, ut memorata vinea in ipometrum temporis momento in integrum vafata fuerit ac penitus extinxta. Quia de re queſtio habetur, utrum praefato ſeptem viri teneantur omnes, in solidum que unuſiſque ad integrum damnum quod in-tulerunt Christophoro, eidem reſtituendum?

R E S P O N S .

Si mutuo conſenſu coniſpiraverint omnes in praedictum delictum, abſque omni dubitatione alia conſiderandi forent omnes, ut cauſe principales iſtius derimenti, & universi teneantur, ſinguli-que privatō ſuo nomine in solidum ad illud idem reſtituendum. Evidēt mutuus iſe confeſſus non omniſi per ſe patet in ſpecie proposita in qua non a-pertum eſt, alium ab alio excitatum fuſſe ad vi-nam Christophori diuexandam: at quoniam negari non potest, quin exemplum plurimum valeat ad in-ducendum in malum; & ubi plurimi ſocii in peccan-do adjunguntur non eſt dubium, qui in crimen cum effrenata magis protervitate exardecant: videtur, ſi concurrit ſimil universi ad praedictam vineam, & omnes incubuissent eamēdē vafandam, licet ſinguli noniſi proprio moe egifent: locum futu-rum contendendi; & quidem cum aliqua veriſimilitudine, ſingulos in solidum obligando fore ad preſtandum damnum, ne quidem excepto eo qui ex pro-pria ſua ſententia, noniſi paucifimam injuriam ir-rogavifet. Quam opinionem S. Bernardinus ampleriſſet & proponit iſtis verbis (d): Quia ſi multi ad (e) S. Bernar-di ſermonem concurrunt, nec aliquem habent dicere: ne- in Dom. 4. in Sam. 1. 2. 3. que unus alius animavit magis quam alius eum: ſed ſimil concurrit ad rapinam? Ad hoc dicunt quidam, art. 2. c. 1. Quadraginta quidlibet ſolum pro ſua parte ſatisfacere obliga-tum. 2. Secundum autem Holiſtensem turis, atque ve-rius eſt, quod quilibet in solidum obligatus intelliga-tur: quia ad rapinam concordes fuerunt.

Quam eamēdē doctrinam tenet S. Raimundus: (e) S. Raim. (e) en qua ratione ſententiam ea de re ſuam aperit. in Sam. 1. 2. 3. Quid

R E S P O N S .

Quid ſi plures fuerint raptoreſ, quaſi pares: quaſi nullus induxit alium ad eundem, nec erat aliquis Dominus alterius, ſed quilibet per ſe iuviſ? Ad hoc credo, dicendum, quod, ſi vadunt infiniti quaſi ſit unus exercitus, quilibet teneatur in ſolidum. Cuius rei probationem iham ſubiungit: Et iſa ratio, quia in tali caſu quilibet juvat alios, & facit eos fortiores. Iſi enim poſſunt dici ſquam ſeſe premen-tes, de quibus Job. 4. Corpus illius, quaſi ſentia ſuſtia, compadrum ſquamis ſe prementibus. Facit ad hoc extra de homicidio Cap. ſicut dignum. Et omnes ſunt cooperatores. Quare quilibet teneatur in ſolidum. Quoniam vero circumſtantia quađam ſpecialis occurrit in proposita ſpecie in eo, quod ponatur, neque Bloſio neque ceteros universos ad delictum patibus animis ſimil ferri, ſed tan-tummodo per vias diverſis temporibus concur-re; & quanquam prioribus posteriores ſe non adjunxiſſent, ab illis nihilominus vinea fuſſet in integrum vafata, ac radicis extinxta; videatur, ſingulos in ſolidum non eſſe inducendam in eo caſu reſtitutionis obligationem; ſatique eſt, ſi ab eorum unoquoque, quod intulit ex ſua parte, portio quoque praefetur damni ſecondario. Atque ita cenſet S. Raimundus, qui ſic ad-dit: Alias ſi non iuverit ſimil, ſed quilibet per ſe ſeparatim, faciliſſet damnum, quilibet teneatur pro eo, quod fecit. Quod etiam docet iphus interpres ad illiſtas verba, teneatur in ſolidum, a qua ſic interpretatur (a): Hoc in intelligo, quando unius fine aliis non audierit, vel non poſſet damnum inferre, aliter quilibet teneatur tantum pro parte damni quans iniuit.

Atque doctriṇam eandem exponit eadem ratio-ne Cabaffutis in eo dicendo habens ac Magiftrum ſanctum Thomam, quem citat (b). Si en-comuni coniuratio, inquit laudatus Autor, plures ſe-ſi eniſi ad unius Domus, aut ville excidiū concur-reant; & quidam ſimil depreſſantur, aliis ſuperveniens aliquam ſappelleſtisme deuſtulerit: ſinguli ex nu-mero coniuratorum obnoxii ſunt reſtituendam in ſolidum: qui vero depreſſionis ſupervenient, id ſolum teneatur reſtituere; quod ſecondi diripiit: quia ipſe unius caſa eſt ſingulis damni, reliqui vero ſinguli per communem coniurationem in totale damnum inſuferant. Eniſi propter modum caſus, de quo con-troverterit, Bloſius namque ſolus vineam Christophori primum quidem ingreditur, & ejusdem & diuīpideſ ſe confringendorum truncoſ illius initium facit. Intervenient alii quatuor, qui idem, quod Bloſio, habent odium in Christophorum, & ipſo Bloſio nihil quidquam incitante, illius vi-neam ſimilem inferunt depopulacionem. Alii duo ſe denique proprio motu jungunt ad illos priores. Ibi nulla coniuratio, nullumque conſilium meditatum Bloſiū inter, quatuor priores, qui ſe le ad eum adjungunt, & illos duos posteriores, deprehenduntur. Quilibet igitur non obligandus eſt, ad afferendam, niſi eam portione, quod intulit ex ſua parte, dāmni compensationem, nulla de cetero quilibet urgente in ſolidum neceſſitate ſatisfaciendi. Ibi tamen inſicias non potest, ſi quin tuicus omnino conſcienza confitulatur, ſi ſinguli praedictorum ſe habent quasi in ſolidum obligatos, ad reſtituendum.

C A S U S C X V I I I .

FOLCUS & daſcenti cum eo fanatici, quorum Coriſphaeus erat atque princeps, Fanum S. Hypo-lli, facta coniuratio, mutuis ac concordibus animis expilaverunt ac totum diripiuerunt. Fulcus pro parte ſibi de praedicta contigente centum du-plingon aureorum pretio manubias retulit. Re-pudiatis poſtmodum, quibus imbuſebatur, pravis opinioñibus, Catholicæ Religionis reſtitutus eſt, & animo adjectis portionem, quam fuit praedatus, reſtituere; quippe qui non poſſit, praefacultatum ſuārum inopia, quidquam amplius reſpondere. Qui-bufnam poſſimum debet reſtituere in iſta terum circumſtantia, in qua nullatenus valet eos, qui-bus iſtud detrinemtum intulit, perſpectos habere, atque ſingulos exploratos?

Ponamus Tom. III.

(d) Leg. Pu-pilli, ſi de acquirendo retem domi-lici ſuſtia. L. Filii ſancti. Et Leg. Si minoris, codi-ſi minor, fa-cus &c.

(e) De Gen. theol. mor. t. 6. trah. 8. c. 7. quæſt. 22.

Conſ. 870. relato in Decreto Gratiani (e), in quo

Constant. in can. Abbati.

principio habent, libertatem rei aliena dare non poſſe;

Nam ſicut ſeculi etiam Leges fanoſerunt, non poſſe poſſeſſio alieni, niſi a proprio Domino (f).

C A S U S C X X .

CASSIANUS Mercator, ad aliter in ſumma aureum, loco genuini receptum bona fide & ex imprudentia, in ſolutionem venditaram mer-cium; uxori fuſe juſſit, cum genuinis aliis ab ea inferni in ſolutionem, cuius conſciencia preluſam abſentiam, dedit ei mandatum. Quia quidem, quo-niam ipius animi intemperiem, quippe vi ſit igneſio feruſis, plurimum reformidabat, facti-bi mandato paruit: Quia de re queritur, num ipiſ privato proprio nomine incumbat, adul-terinum iſtum nummum aureum reſtituere; aut fatiſit, quod maritum ſuum moeat de obliga-tione, qua ei inducitur, ejusdem reſtituendi?

R E S P O N S . Ad reſtitutionem in proposito caſu tum mari-tus, tum uxor in ſolidum teneat, ſiquidem uterque fit vera cauſa iuſtiſia & dāmni, que ei ir-roga-ta ſunt, cui praedictus adulterinus nummus aureus tradidit. Primario tamen obligat Caiſianus ad reſtituendum, ſiquidem ex iphiſ manu-dato fuerit illata iuſtia: Sed eo non ſatisfacen-

B b te,

te, ipius uxor obnoxia quoque est restitutio, ut pote que injuriam ipsam irrogaverit. Quamobrem conscientia sua non satis rite conuleret, nec debito, quod sibi incumbit, qua par est, ratione satisfaceret, si maritum tantummodo faceret certiori de obligatione restituendi, quae ei inducit: In eorum probatorem, que afferimus, nulla appellamus autoritatum testimonia: quoniam plarima jam allegata sunt in decisionibus antecedentibus, & speciatim in ea, que ordinari recentetur centesima prima, cuiusque species initium facit a verba C A N I N I U S .

C A S U S C X X I .

S E M P R O N I A Mævia filia natu major, cum plurimos annos usui sue Matris impendisset, nulla sibi repensa mercede; sed repetitus nihilominus promissionibus plurimi, futurum, ut ipsa, pro suo labore, suaque tam diuturni temporis opera, condignam referret aliquando mercedem; videns propriam suam Matrem stupore nervorum affecit, uulgo lingue jam privatam, sibi dextram, fed putare se, ex conscientia sibi obligationem induci, iisdem palam faciendo, ab ipsa bonorum communione, que inter se & Leodegarium intercedebat, deberi mille nummos successioni Landrici, qui eodem mutuo praestat communioni dederat sine scheda, nec Chirographi causatione; quoque se feliciter certiorum esse, non fuisse ipsi Landrico restitutos: Atque, ut iis omnem dubitacionis ansam eximeret, & eos de veritate rei iustius faceret certiores, ipsa quoniam sibi vindicabatur dominium honorum communionis, pro sua parte, que sibi incumbebat, quingentorum nummorum restituendorum initium fecit.

Isti liberi de priore matrimonio procreati quoniam periuia habebant, istud debitum esse verum ac reale, in ipsius quoque solutionem ex sua parte venerunt. Et defuncta praefata muliere, non revocata sua priori declaratione, liberi de posteriore thoro, hoc est de matrimonio, quo ipsa cum Leodegario jungebatur, ortum habentes, cum affirmavissent coram Judice, apud quem ea de re fuerant appellati, sibi nullatenus else perfectum istud debitum, de quo impræsentiorum agitur, ex sententia juxta Juris formulas pronunciata, ab eadem, pro parte sibi contingente, solvenda fuerunt liberari.

Qua de re queritur, utrum qua ratione absoluti sint in foro externo a ferenda sua parte debiti istius, eadem in foro interiori vindicari quoque contendendi sint?

Animo pertundunt, obligationis sibi nihil omnino incumberet, 1. quoniam nulla adversus ratio affert, nisi petita ex nuda ac simplici sue Matris declaratione. 2. Propterea quod, posito, quod debitum fuerit reale, potuerit contingere, illud a Leodegario suo Patre, sua matre propositus, aut subfido aliquod afferri corporeum: aut signum istud adhibere, causa amicitia tantummodo significande, aut tandem alia causa, quam cognoscere difficile est, aut etiam non possibile (a); quin etiam ista manus pressio contingere potest secundum ipsam naturam ex motu, qui nervorum convolutione cietur, nequidem cogitante ipso infirmo. Quibus de causis arbitramur, obligari Semproniam ad portionem triginta nummorum aureorum, que suis fororibus contingit, iisdem restituendam, aut in dissolventia legitima debita, quibus materna successio posset obnoxia esse eoldem conferre.

Cæterum ex ipsa, opera quam Matris sua commodavit, Sempronia sibi non potest prætextum adhibere, neque auctoritatem sibi facere, repente sui juris ex propria sententia. 1. Quoniam omnem operam, qua sua Mater indiget, cum postea filia, tenetur eidem gratuito præbere; istud enimvero & pietatem, & gratum animum omnino decet. 2. Propterea quod ad verum non videatur accedere, duas ipsius forores compresum manibus ledit, & totos dies deseditis in domo sua: Matris otiosas; quoniam ejusdem forte utilitas ac momenti non fuerint præstata ab istud officia, cuius utilitas ac momenti fuit opera, que at earum forore natu maiore conferbatur.

C A S U S C X X I I .

L E O D E G A R I U S , & Landricus argenteria mens exercitores, in facienda sua negotiatione, uolum inter se sibi confociaverunt. Mortuo Landrico, Leodegarus indicavit hæredibus defuncti, sibi præ manibus reliqui res varias, que ipsi Landrico proprietatis iure cedebant, &

eadem ipsis restituit, iisdem simul cum propria sua uxore aseverans, apud se nullam aliam rem remanere, que pertineret ad successiōnem defuncti. Obiit Leodegarus post quatuor ab illinc annos, & reliqui quatuor liberos, nimirum duos, quos de priore matrimonio suscepserat, & duos alios, de consequente alio matrimonio sibi procreatos.

Qui de priore thoro natierant, portionem, que sibi de bonis paternis contingebat, a sua noverca repeterunt. Quæ dixit, eisdem se paratam esse, atque expeditam, ad eandem ipsi tradendam, fed putare se, ex conscientia sibi obligationem induci, iisdem palam faciendo, ab ipsa bonorum communione, que inter se & Leodegarium intercedebat, deberi mille nummos successioni Landrici, qui eodem mutuo praestat communioni dederat sine scheda, nec Chirographi causatione; quoque se feliciter certiorum esse, non fuisse ipsi Landrico restitutos: Atque, ut iis omnem dubitacionis ansam eximeret, & eos de veritate rei iustius faceret certiores, ipsa quoniam sibi vindicabatur dominium honorum communionis, pro sua parte, que sibi incumbebat, quingentorum nummorum restituendorum initium fecit.

R E S P O N S .

E quidem Sempronia non peccavit contra conscientiam, quoniam in animum suum non induxit, quidquam in eo contra iustitiam a se committi, neque inde Deum offendit: At vero peccavit contra Legem: Lex siquidem prohibeat, ne res aliena surripiatur. Porro triginta isti nummi aurei non cedebant Sempronie iuri potiori, quam duabus aliis ipsius fororibus. Quod enim signum memorat, ab ipsa Mævia sibi datum fuisse ex prædicta manus pressione, nimis ambiguum est, ut quidquam inde juvari possit, præ duabus aliis litoribus; siquidem aliquis in eo infinitatis statu positus, in quo Mævia constituebat, posset premere manum, ut innuat, sibi spirituale aliquam opem, aut subfido aliquod afferri corporeum: aut signum istud adhibere, causa amicitia tantummodo significande, aut tandem alia causa, quam cognoscere difficile est, aut etiam non possibile (b); quin etiam ista manus pressio contingere potest secundum ipsam naturam ex motu, qui nervorum convolutione cietur, nequidem cogitante ipso infirmo. Quibus de causis arbitramur, obligari Semproniam ad portionem triginta nummorum aureorum, que suis fororibus contingit, iisdem restituendam, aut in dissolventia legitima debita, quibus materna successio posset obnoxia esse eoldem conferre.

Siquidem ipsa Matris declaratio genuinam videatur referre veritatem, neque sit locus legitimus ipsi iuspicione injicienda, quod collusione fecerit cum hæredibus Landrici, quibus ipsam præ sua portione quingentos nummos reddidit, & partem quingentorum aliorum nummorum residuum, quæ incumbat liberis de priore thoro procreatis, ab iisdem afferendam curavit; videtur nulla legitima ratione posse liberos de posteriore matrimonio ortos subducere a parte & portione istius ejusdem debiti, quæ ad eos pertinet, eodem jure restituenda; quippe qui ratione portione teneantur, ad fidem habendam dicunt, & declarationi sue Matris, quam ipsi sui frates paterni. Atque revera quidem illud a vero prorū abhorret, quod Mater, cuius virtutem nulla quam legitima iuspicio violavit, voluisse, quibus suffit nullatenus obnoxia, quingentos nummos restituere in damnum propriorum suorum filiorum, & obligationem inducere sine causa liberis sui Mariti præstandæ restitutions, cui eosdem novissim non subfici. Inde etenim damnum ipsius filii inferretur, non tantum in eo, quod eos spoliaret quingentis nummis, quos restituil-

fecit,

set, qui quidem in partem venient bonorum quæ iisdem post suum obitum reliquist; sed, in eo etiam, quod eodem suo exemplo excitavisset, ad detrahendam eandem sumam de peculio bonorum paternorum, & eam alienæ successioni cranmitiendam. Adducimus autem in eam sententiam eo lubentius, quod mulier ista deceperit, non revocata sua declaratione; & fatecantur ipsimet ejus liberis, sibi nullam legitimam causam videri conciendi, inter illam & hæredes Landrici quidquam in ea reaccedit collusiois; ut revera nullus locus est subdorandi, nullam ne minimam quidem inter eos intercessione collusiois (c).

C A S U S C X X I I I .

H O M B E R T O S Bernardo, plurimis alii debet grandem pecuniam, pro quo Creditores ipsi iusserunt, universis illius positiones tradi sub custodiā. At volens bene mereri de Bernardo, qui ex ipsius intimis familiaribus est, fundo prædictarum positionum ei in integrum satiscerit. Quod quidem Creditores ceteri recientes, contendunt, Bernardo incumbere ex conscientia, quidquid recipit, referre. Ipsa sucurrit certissima ratio, cuius ope ei datur immunitas nihil omnino referendi. Numquid potest istam sibi vindicare fine iniustitia rationem?

R E S P O N S .

Bernardus recta conscientia nullatenus potest, ab eo, quod ab Homberto recepit, referendo se, vel subducere. Cuius rei ratio ultra se prodit. Positiones enimvero, quæ traditæ sunt sub custodiā, & provenientes inde fractus nullius sunt juris specialis Creditoris, sed univerlorum sunt communis; & inde redire debet, ad unumquemque eorum sua portio, ratione habita juris, quod in iisdem uniuersique habet, & prout a Judice determinabitur: Adeoque referendum est a Bernardo in fundum communem, quod ei ab Homberto in fraudem, & detrimentum ipsius aliorum Creditorum numeratum fuit: Qui vero post bona posse debitus suum recept, hunc in portionem vocandum, ex quodcumque ceteris Creditoribus. Negat enim debitis præteripsi ceteris post bona posse, cum jam per conditio omnian Creditorum facta esset. Quæ verba habentur in quadam Legi de Digesto (d), cui tota congruit, quæ apud nos obtinet, Jurisprudentia.

Quod idem dicendum est, quando Debitor de suis bonis omnibus ultra cessit Creditoribus suis; siquidem in eo calu, quemadmodum in praecedente, Creditoribus universis in communem vindicentur; & ex eis nullus possit, in damnum aliorum, ne minimam quidem eorum sibi præterire Portionem.

C A S U S C X X I V .

H I L D E V E R T U S , cum munus quoddam, quod vacare ciebat, & ex quo redditum annum 800 librasum poterat recipere, plurimis sollicitationibus ambivisset; Stephanus eum rogavit, ad quem pertinebat eidem munus præstare, quippe animo jam adiecriter, Hildevertum eidem præponere, neminius illud ei conferret; adeo ut eodem alii fuerit gratificatus. Quæ de re ponitur quæstio, utrum non teneat Stephanus, ad afferendam quod intulit Hildevertu, detrimenti compensationem?

R E S P O N S .

Quoniam verissime contendatur, tunc restitutions incumbere obligationem, quando quis adhibitis fraudibus aut violentiis, vel etiam validiore atque ejusmodi rogatu, quo potauerit induci per suauitatem, effectu, ne quis alius, qui jus habebat, ad consequendum certum quoddam bonum, illud idem adipisceretur; quoniam in ejusmodi casu graviori prorū admittit iusfictum, aut se taliter reddit illius iusfictus participem ac causam efficientem, qui obligabatur, ad illud bonum se roganti concedendum: & licet vel etiam teneatur, ad reparandum damnum, quod intulit, impediendo nimirum, ne quis alius, qui nullo jure gaudebat, ad rem consequendam, candem obtineret: si eo fine accesterint minaret, aliquæ enim licet se recommendare glici.

At, si Thomas jam haberet certa sibi designata Præbendam, de qua quæstio agit; & Patricius sine causa justa obtinueret ejusdem Collationem aut præsentationem jam in ipsius favorem conferat revocari; ipsi jam in eo calu incuberet afferre Thomas tantumdem valentem damnum compensationem. Si vero, addit S. Thomas (e), jam firmata est, si eo fine accesterint minaret, aliquæ

(e) S. Th. s. 2. ad 4.

(c) Colloq. Cond. tom. 14. Colloq. 14.

14. feb. 1.

(d) S. Th. 2. 2. q. 62. art. 2.

2. art. 4.

4. art. 4.

sum sit, quod alieni detur prebenda, & aliquis propter indebitam causam proceret, quod revocetur, idem est, ac si jam habitas ei auferret; & ideo tenetur ad restitu-
tionem equalis; tamen secundum suam facultatem.

Vide decisionem precedentem, & subsequentem.

C A S U S C X X V I .

EPIMENIDES sciens, ab uno quodam ex amicis suis, scripto juxta formulas confutas testamento, hæredem ex aste Lælium fuisse designatum, apud eum sic institit, ut eum tandem adduxerit, ad testamentum suum immutandum, & obtinere in illius locum sese suffici illius ex aste hæredem. Quo quidem amico defuncto, adiit Epimenides universem illius hæreditatem. Nonne tenetur ex conscientia debito, ad eandem Læli vel in integrum, vel saltem ex parte restituendam, siquidem in causa fuerit, cur ipsa eadem ad illum rotata non perveniret?

R E S P O N S .

Principiū propositam difficultatem solvendam aggrediamur, juvat cum Cabusatio (a) quedam (a) Jo. Cabass. iur. can. th. & obseruanda præmittere, nimis, quando quis præx. l. 6. c. 14. impedit, ne bonum illud adipiscatur, quod ipse queritur, aut quod alius vult ipsi concedere, non induci restitutioñis obligationem, nisi concurrentibus similiis tribus istis conditionibus.

Tres autem simul requiruntur conditions, ut alterius bonum impediatur, inquit laudatus Canonista, reneatur restituere; ut u. una, aut altera non sufficiat ad obligationem restituenti. Primum, ut sic impeditus potuisse rem obtinere, nisi hoc impedimentum obstrueret.

Secunda conditio est, ut impedimentum posuerit sicut rem, neque alicuius rei, ut alii, vel amico relinquenter: non tenetur ad restitutioñem. Illudque probat ex quadam Lega Codicis (f): Ratio est, quia nullum illi irrogando injuriant, nec facio iniustitiam, quia non auferem, nec violentiam, nec minarum intentionem adhibeam, neque agam ex odio. Atque sic prosequitur: Verbi gratia restorat firmiter in animo suo impeditus ille alter & fratribus beneficio istius voluntatis atque intentionis nullum jus habuerit ad rem; atque non impedit, ne eandem obtineat, nullam fraudem, nec violentiam, nec minarum intentionem adhibeam, neque agam ex odio. Atque sic prosequitur: non tenetur ad restitutioñem. Tercio centum. Ego mutavi animum restoratoris, ut mibi, vel amico relinquenter: non tenetur ad restitutioñem. Ille quidem probat ex quadam Lega Codicis (f): Ratio est, quia nullum illi irrogando injuriant, nec facio iniustitiam, quia non auferem, nec nihil illi erat debitum. Secus autem, si vi, aut fraude mutarem animum restoratori. Praiverant in eadem doctrina Covarravias, Navatrus, & plurimi alii (g) sed eorum omnia referre testimonia res esse opero nimis, gravissime satietatis. Quamobrem hic dicendi finem facimus: atque hoc advertemus tantummodo, laudatum Graffium addere, si quis alium ex odio, meditatoque ei nocendi animo impedit, ne bonum illud obtinetur, quod jamjam consecutus erat, quodque, ut omnino conficeret est, nisi illi obstat, suffit adeptus, tunc in eo casu alicuius restitutioñis subiacendum illum esse ex iudicio viri alicuius prudentis: In tali causa tenetur restituere dammum, inquit Author quem jam citavimus (h), non ex aequo, sed iudice boni viri: quia minus est habere rem virtute, quam ab eo poterat animus restoratori mutari. Quod probat au-thoritate S. Thomæ, qui eandem doctrinam tenet (i), & una quadam Lega Digesti (k), quam ad marginem indicamus.

C A S U S C X X V I I I .

R E X, cum Alexandrum magnæ alicui Provincie præpoluisser, assignatis ei tum honorarium, tum aliorum utilium iuriu[m] tringita librarum millibus, duo quoque librarum millia penfornis annua statuit Ducu prætoriane cohortis præfati Gubernatoris, qui, quoniam animo habet vindicare sibi prædicta librarum duo millia, nobilis quoniam summa Virum, quem suo jure tefer astrictum ministerio, prætoriane isti cohorti præficit, & nihil quidquam ei de prædicta duorum librarum summa rependit; quoniam curet, in singulis annos apocham ab eo scribi, vi cuius impliet eandem hanc etiam suis honorariis de xerario Regio percipit. Alexander potest tuta conscientia sibi tanquam suam asserere summam librarum millium librarum, absque eo quod ei, inbam, viro nobili, quem prætorianæ sue cohortis Ducis.

Respondemus, ad nullam restitutioñem Lælio præstandam Epimenidem obligari, quoniam nec violentia, nec fraude, nec minarum intentione in suum amicum vius fuit, ut eum adduceret, ad suam dispositionem testamentariam invertendam,

de seditionis; sed convenientius esse, & ipsimet æquitati magis contentaneum, ut quidquid sibi residui præ manibus adest, dictus Gubernator pauperibus istorum Pagorum incolis clam eroget, illud subveniendi causa, quantum ad solutionem vecigialium ipsius impostitorum, aut ceterorum quibus gravantur tributorum; quibus deficientibus pauperibus incolis, illud in egentiores effundat, qui præ summa qua afficiuntur miseria, non referuntur inter se; aut tandem si & isti & illi defint, illud impendat in subfundat aliorum vicinorum Pagorum, quibus majora, quam par est, vecigalia imponuntur.

In qua ratione cenit Theologus, quem appellavimus. Hoc nimirum ei convenit nobiscum, quod non possit, nisi ex manib[us] prouis injuria, Demetrius in rem suam convertere, quod ex præfata collatione pecunia, de qua hec loci controvèrtitur, excurrat, & obligationi subiacet restituendi quidquid inde sumum effect: At probari nobis nullatenus potest, ab eo posse continuari istam pecuniam contributionem, neque, quas memoratus Doctor profert in medium, rationes ab eodem eo fine iniri. Quin potius existimamus, jam apud prædictum Gubernatorem habendam esse, ut omnino iniquam istam, ut sepe imprudentiarum habet, tributi collationem; atque adeo, aut ab eo abrogandam esse, aut saltem immundinam; si potest ea, quam requirent eismodi abrogatio aut extenuatio, potestat; si vero res penes eum non fuerit, ab eo in ea re confundendum esse rationibus eorum, qui pecuniam istam conferunt, agendo nimirum apud Principem, eumque monento, licet in prima sua institutione nihil nisi justum annum habuerit ista contributio, & plurimes fuerit utilitatis tum quantum ad rem Imperii publicam, tum quod salutem civitatis & vicinorum populum conservationem, iniquam tamen eamdem ex nimia que ei inest, immoderatione, postmodum factam fuisse; ab eo tempore, quo propter confessam & stabilitam pacem, hostes se in proprias suas Regiones receperunt, nec jam Imperatoris agros incidunt; adeoque nullam, jam urgere cauffam, neque quod salutem Imperii, neque quod conservationem civitatis & finitimarum Pagorum, quamobrem tributum adeo grave continetur exigi, quale cogi inceptum est, ad Urbem custodiendam atque conservandam.

Si Princeps arbitrio Demetrii rem permiterit, di-judicandam, & prout congruentia ei vilium fuerit determinandam: debet tributum istud aut penitus abolerre, aut saltem extenuare. 1. Quoniam, ut advertemus modo, ubi primus necessarium est, iniquum eodem instanti factum est. 2. Propter quod nullum fundamento nitatur legitimo metus ille, qui opponitur, ne recrudelente novo alio bello, possit nisi difficile admodum illud idem tributum denuo imperari, aut inde seditionis comovenda locus populi afficerat. Ut enimvero præteriti temporibus idem populi eidem sibi imponendo non obstat; quo potissimum fundamentum contendetur, futurum ut eidem aliquando refragaretur; siquidem eorum unicuique debet esse perfecta, atque explorata necessitas eismodi impenitè tempore belli, præteritum quantum ad civitates positas in confinio hotilium agrorum; aliunde, vero stationes eismodi atque continua excubizantes plurimæ referant ad ipsam etiam uniuersitatem habitatoris, conervationem & quietem, quam ad ipsam universi Imperii salutem, 3. Quia, siquidem omnes stipendiari partem suam pro facultatum suarum modo, tributi istius sustineant, non foret ex æquitate conve[nienter, pecuniam inde provenientem certis quibusdam per modum elemolynarum portiori jure, quam ceteris vindicari. Et eamdem æquitas dictat, in universo, ex ista prædicti vecigialis abrogatione vel diminutione futura, conomodum ac levante redundare. 4. Quoniam denique multo videatur iniquius esse, a Pagis vicinis collatam istam pecuniam cedere Pagis remotoribus, qui nihil ad eamdem contributionem de peculio suo conseruerunt.

R E S P O N S .

De proposita difficultate nominis omnino celebrioris Doctor olim confutus (b) sic ei satisfecit: (b) Sambo-vius tom. 3. respondendo, nihil inesse juris præfati Gubernatori, retinendi sibi collatim ipsi pecunia refidit; siquidem ei, quatenus Urbis Gubernatori, certa assignentur honoraria, que ipsi accurate omnino per solvuntur. Cenit tamen laudatus Theologus non expedire, ut Pagis civitati vicini a confusa pecunia solvantur: atque ita, inquit, dubius potissimum de causis. Prior quidem est, quod contributionis istius plurima ratio habeatur, in imperando, idem, vecigialis, ceterisque tributis, que leviora prouis imponuntur, quam, non compensata eadem, exigentur. Posterior vero, quoniam res esse fortasse periculosa, & gravioris incommodi, eos eximere de ista pecunia collatio-ne, que aliunde non est nimium onerosa, quamque non ita facile forsitan fore posita inducere, tempore alterius bellum denuo supervenientis. At ex altera parte, subiecti idem Theologus; nec expedit videri, residuum istam pecuniam Principi in ore, arque oculis omnium referri, ne locus conseruerunt populo detur, aut forte etiam commoventur.